Kommittémotion S

SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2943

av Mikael Damberg m.fl. (S)

Finansiell stabilitet, finansmarknadsfrågor och betalningssystemet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda och återkomma med förslag på åtgärder i syfte att stärka konsumenternas ställning och rörligheten på bolånemarknaden och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda och återkomma med förslag på åtgärder i syfta att stärka de ekonomiska incitamenten för konsumenter att ha längre räntebindningstider och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen återkommer med en utvärdering av effekterna av det nya ränteskillnadsersättningsystemet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra SBAB:s uppdrag till att genom en effektiv verksamhet bidra till mångfald, konkurrens och prispress på marknaden för bolån, att utreda SBAB:s avkastningskrav i syfte att förbättra konkurrensförhållandena på bolånemarknaden samt att ge SBAB möjlighet att tillhandahålla lönekonton och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett förbud mot användningen av listräntor vid bolån och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ny statistik över hushållens tillgångar och skulder och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett skuld- och kreditgivningsregister samt genomföra andra åtgärder för att minska överskuldsättningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skarpare revisionskrav för att minska penningtvätt, en översyn av hur fler brott ska kunna leda till näringsförbud och överväga andra insatser för att minska penningtvätt och annan ekonomisk brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ytterligare åtgärder för att motverka ekonomisk brottslighet, bland annat genom ett tydligare arbete med värdekedjor samt att införa ett nytt straff för synnerligen grova ekonomiska brott och skärpa maxstraffet från sex till tio år och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen måste göra en översyn av de branscher där ekonomisk brottslighet och penningtvätt är särskilt framträdande och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en plan för att stoppa slöseriet med offentliga medel genom att strypa den kriminella ekonomin inom välfärdsområdet, få ordning och reda i statens finanser, använda offentlig upphandling effektivt och frigöra tid och resurser i välfärden och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen måste utvärdera Bankföreningens och bankernas åtgärdspaket för bedrägerier och vid behov komma med förslag på lagstiftning på området och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda behovet av att införa ny lagstiftning i syfte att tydliggöra bankernas återbetalningsansvar vid bank- och kortbedrägerier samt överväga ökad transparens och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Ekobrottsmyndigheten bör ges möjligheter att använda bättre verktyg och arbetsmetoder samt att möjligheten att inrätta en nationell insatsstyrka mot ekobrott bör utredas och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över behovet av att utöka rätten att betala med kontanter till att också omfatta vissa

tjänster av offentligrättslig karaktär från myndigheter eller de privata aktörer som utövar myndighet och tillkännager detta för regeringen.

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen återkommer till riksdagen om lämplig tillsynsmekanism för hur den nya lagen i fråga om livsmedelsbutiker och apotek följs och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheter att betala räkningar kontant samt krav på att ta emot utbetalningsavier och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utreda statens respektive de privata aktörernas ansvar för att upprätthålla en robust transportinfrastruktur för kontanterna och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att regeringen initierar ett arbete för att utveckla lösningar för digital inkludering på betalningsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör se över möjligheten att i lag reglera bankernas ansvar att erbjuda konton med begränsat tjänsteutbud och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Motionen har vissa begränsningar mot bakgrund av det rådande politiska läget med en övergångsregering och en övergångsbudget.

Sverige befinner sig alltjämt i ett svårt ekonomiskt läge. Världsläget är allvarligare och mer osäkert, de säkerhetspolitiska och ekonomiska förutsättningarna förändras snabbt. Det ställer nya krav på den ekonomiska politiken.

Den senaste mandatperioden genomgick vi en kostnadskris som drabbade hushåll, företag och vår gemensamma välfärd hårt. Den höga inflationen gjorde Sverige fattigare samtidigt som den tvingade centralbanker runt om i världen att bedriva en stram penningpolitik. Det nya ränteläget fick konsekvenser för de finansiella marknaderna, där tillgångar som tidigare ansågs säkra har förlorat i värde i takt med att räntorna gick upp. Många har det fortsatt tufft ekonomiskt och den ekonomiska ojämlikheten har ökat.

Den nya digitaliserade bankvärlden innebär att det har blivit enklare än någonsin att flytta kapital mellan företag och mellan länder. En ökad finansiell integration är i

grunden något positivt men digitaliseringen kommer också med nya risker som politiken måste hantera. Den amerikanska administrationens ekonomiska politik spär på riskerna i det internationella finansiella systemet.

En ökad digitalisering kommer också med ökade risker för bedrägerier och brott. Även om fler digitala verktyg i de flesta fall underlättar för den enskilde att hantera sin ekonomi så ser vi också stora problem med bedrägerier, särskilt mot äldre. Här måste bankerna ta ett större ansvar och regeringen måste säkerställa att kraftfulla regler finns på plats för få stopp på bedrägerierna.

Den svenska finansiella sektorn är i grunden motståndskraftig. Dock finns det risker. Det nya ränteläget har ökat trycket på högt belånade bolag i fastighetssektorn såväl som på högt belånade svenska hushåll. Strukturella förändringar i människors köpvanor såsom den alltmer omfattande näthandeln innebär att den kommersiella fastighetsmarknaden står inför stora utmaningar. För att garantera den finansiella stabiliteten är det viktigt att regeringen och relevanta myndigheter följer utvecklingen i fastighetssektorn noggrant.

Svenska hushåll utmärker sig internationellt med höga skulder och korta räntebindningstider. Hushållen är mycket räntekänsliga och den strama penningpolitiken fick snabbt genomslag på konsumtion och BNP-tillväxt.

Samtidigt har bristande konkurrens i banksektorn och hinder för att byta bank inneburit att storbankerna kunnat göra rekordvinster på konsumenternas bekostnad. Att kostnadskrisen slog hårt mot vanliga hushåll, samtidigt som några få gått oskadda genom krisen, är ingen naturlag. Det är ett resultat av Sverigedemokraternas och regeringens politiska vägval.

Sverige behöver ett ansvarstagande ledarskap och en politik som stärker samhällets grundläggande funktioner, det är särskilt viktigt i oroliga tider. Sveriges motståndskraft mot kriser ska stärkas genom att värna den finansiella stabiliteten och föra en ansvarsfull ekonomisk politik. Vi behöver fortsätta förbättra den statliga närvaron i hela landet och ta krafttag mot bedrägerier och kriminella som utnyttjar vår mellanmänskliga tillit för att sko sig själva. Ett viktigt område är penningtvätt och bedrägerier inom offentlig upphandling. Enligt nya beräkningar från ESO omsätter den kriminella ekonomin i Sverige minst 352 miljarder kronor varje år. Brottsvinsterna beräknas uppgå till omkring 185 miljarder kronor. Här måste staten ta krafttag för att motverka att pengar försvinner till kriminella. Exempelvis skulle en ny maffialag behöva införas för

att gå efter gängens pengar. Man behöver även använda sig av nya AI-verktyg för att identifiera mönster som avviker från lagstiftningen.

Ett välfungerande finansiellt system gynnar alla Sveriges medborgare, men för det krävs att politiken tar sitt ansvar. I stället för en politik som ökar de ekonomiska klyftorna behöver vi en politik som ser till att vi tar oss an samhällets problem tillsammans.

Stoppa slöseriet med offentliga medel

Sverige har inte råd med slöseri. När skattepengar används ineffektivt, försvinner i onödig administration, missleds av privata vinstintressen eller till och med hamnar i händerna på kriminella, så är det pengar som inte kan användas till det som människor behöver. Samtidigt är välfärden hårt pressad och kommuner och regioner behöver varje krona.

Därför behövs en plan för att varje skattekrona ska användas så klokt och effektivt som möjligt och gå till det som är viktigast – skola, hälso- och sjukvård, äldreomsorg och vår trygghet. En plan bör tas fram för att få stopp på slöseriet och se till att skattepengarna används där de gör mest nytta. Vi vill stoppa vinstjakten i välfärden, strypa den kriminella ekonomin och få ordning på den offentliga upphandlingen. Vi vill också stärka budgetdisciplinen så att staten prioriterar välfärd, jobb och trygghet framför ofinansierade skattesänkningar till de som tjänar mest.

Samtidigt ska vi frigöra tid och resurser i välfärden genom mindre administration och bättre användning av ny teknik. Sammantaget bedömer Socialdemokraterna att åtgärderna på sikt kan frigöra miljarder varje år. Det är pengar som i stället kan gå till skolan, vården, äldreomsorgen och tryggheten.

Stärk konsumenternas ställning och rörlighet på bolånemarknaden

De senaste åren har hushållen pressats hårt av höga räntor, under samma period har bankernas vinster varit höga. Vinsterna har framför allt drivits upp av stigande räntenettomarginaler, skillnaden mellan räntekostnaderna vid inlåning och ränteintäkter från utlåning. Det har slagit direkt mot hushållen genom högre bolåneräntor men fortsatt relativt låga sparräntor.

Kostnadskrisen för hushållen satte de strukturella problemen i den svenska banksektorn och på bolånemarknaden i blixtbelysning. Många, särskilt unga, har idag svårt att komma in på bostadsmarknaden. Det behöver åtgärdas. Att se över amorteringsregler kan vara en väg framåt, i vilket fall hänsyn måste tas både till

effekterna för hushållen och på den finansiella stabiliteten. För att i grunden lösa problemet krävs att vi bygger fler bostäder där folk med vanliga löner har råd att bo.

Korta räntebindningstider på bolån innebär inte bara en risk för individen, utan utgör också en sårbarhet för Sveriges finansiella stabilitet. Vi behöver se över regler och göra det mer attraktivt att binda sina lån längre tid. Regeringen bör utreda vilka incitament som kan vara lämpliga för att öka räntebindningstiderna. Samtidigt är rörligheten på bolånemarknaden för låg och som konsument har man ett informationsunderskott jämfört med banken vid förhandling om räntenivå. Vi anser därmed att konsumentens ställning på bolånemarknaden måste stärkas.

I Sverige har konsumenten länge betalat ett högt pris om den vill sänka sin riskexponering genom att binda lån på längre bindningstider, i form av att behöva betala ränteskillnadsersättning om lånen ska lösas i förtid eller vid en försäljning av bostaden. Regeringen har nu valt att gå vidare med förslag om en reformerad ränteskillnadsersättning, baserade på den utredning som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen. Det är bra, men inte tillräckligt. Vi vill att regeringen återkommer med en utvärdering av effekterna av det nya ränteskillnadsersättningssystem där man följer upp att förslaget verkligen får önskad effekt – det vill säga billigare priser och ökad rörlighet för vanliga konsumenter.

Konkurrensen på den svenska bankmarknaden måste stärkas. Staten bör använda den statliga banken SBAB på ett mer effektivt sätt för att öka konkurrensen på bolåne-marknaden. Till exempel genom att ändra SBAB:s uppdrag till att genom en effektiv verksamhet bidra till mångfald, konkurrens och prispress på marknaden för bolån. Regeringen bör även utreda SBAB:s avkastningskrav i syfte att det ska bidra till bättre konkurrensförhållanden på bolånemarknaden. SBAB bör också ges möjligheten att tillhandahålla lönekonton, för att stärka konkurrensen på bankmarknaden och för att banken ska kunna erbjuda kunderna ett samlat tjänsteutbud.

Vidare kan konkurrensen på bankmarknaden öka genom att kunderna ges mer information och därmed får en starkare förhandlingsposition. Ett föredöme på området är den norska Finansportalen. Där samlas information om priser och villkor för allehanda finansiella produkter. Portalen ökar konsumentmakten och möjligheten för konsumenterna att fatta välgrundade finansiella beslut.

En viktig åtgärd är en ökad räntetransparens. Finansinspektionen har pekat på att bankernas användning av listräntor gör det svårt för konsumenter att förstå räntesättningen. Bankerna erbjuder individuellt förhandlade rabatter, men först måste

bolånetagaren själv ta initiativ till att förhandla om sin ränta. Det blir dock sällan en riktig förhandling, utan banken talar om vad du får. Ett skäl till att kunden har svårt att bilda sig en uppfattning om vad som är en bra ränta är att listräntorna skiljer sig väsentligt från de räntor som bankerna faktiskt erbjuder andra kunder. Dessutom har avståndet mellan snitträntorna och listräntorna ökat över tid, vilket minskat värdet på ränterabatterna. Finansinspektionen konstaterar att det är ett så stort problem att ”listräntan har spelat ut sin roll gentemot konsumenten”. Därför vill vi se ett förbud mot användningen av listräntor.

Därtill kan fler åtgärder behöva tas fram för att stärka konsumenternas ställning och rörlighet på bolånemarknaden samt stärka de ekonomiska incitamenten för längre räntebindningstider.

För att få till stånd ökad konkurrens på bank- och finansmarknaden, och en prispress som gynnar konsumenterna, krävs att branschen involveras är innovativ. Nya företag, affärsmodeller och produkter som underlättar för kunder och ökar konkurrenskraften ska uppmuntras. Samtidigt ska detta ske utan att vare sig tumma på regler, riskera finansiell stabilitet eller underlätta för ökade bedrägerier. Här har Finansinspektionen en viktig roll. Myndigheten behöver ha auktoritet i sin tillsyn och sina tillståndsprocesser, för att upprätthålla ordning och reda. Därtill bör den också kunna operera mer konsultativt, för att vägleda och rådge företag som vill göra rätt, inte minst när det gäller nya aktörer och idéer, och därmed främja innovation på marknaden. Finansmarknaden behöver både stabilitet och utveckling till nytta för konsumenterna.

Statistik över hushållens tillgångar och skulder

Den nya ekonomiska verkligheten, ställer nya krav på såväl penning- som finanspolitiken. Men Riksbankens och regeringens möjligheter att bedriva en välavvägd politik begränsas idag kraftigt av avsaknaden av statistik över hur hushållens tillgångar och skulder fördelas. Behovet av bättre statistik har belysts av såväl internationella organisationer som IMF och EU, samt Riksbanken och Finansinspektionen.

Frågan om att samla in statistik över hushållens tillgångar och skulder väcktes av Riksbanken och riksdagen beslutade 2019 i bred enighet om ett tillkännagivande om att tillsätta en utredning för att möjliggöra insamlandet av sådan statistik. Utredningen, SOU 2022:51, överlämnades till regeringen i november 2022. Det är angeläget att statistik över hushållens tillgångar och skulder börjar samlas in så snart som möjligt. Regeringen bör inte begränsa sig till insamling av stickprovsdata utan samla in

individbaserad data så att myndigheterna kan få en fullgod bild av hushållens finansiella ställning utan att den personliga integriteten och skyddet för personuppgifter åsidosätts. Det här har efterfrågats av flera viktiga intressenter, däribland Riksbanken och Finansinspektionen. Syftet med detta är att möjliggöra bättre avvägda åtgärder, förbättra möjligheten att följa upp effekten av genomförda åtgärder och upprätthålla finansiell stabilitet.

Överskuldsättningen i Sverige ökar och allt fler individer hamnar hos kronofogden. Ökningen av obetalda skulder drabbar de enskilda personerna, men även deras barn och släktingar när livet vänds upp och ner på grund av obetalda räkningar.

För att minska överskuldsättningen genomförde den socialdemokratiska regeringen ett flertal reformer. Ett räntetak för högkostnadskrediter infördes och skärpningar genomfördes av marknadsförings- och informationskraven. Marknadsföringen av konsumentkrediter ska vara måttfull. Den tidigare regeringen införde också krav på att kredit inte får vara förhandsvalt vid köp online.

Men mer måste göras för att minska överskuldsättningen och vi Socialdemokrater har flera konkreta förslag, bl.a. införandet av ett skuld- och kreditgivningsregister, en ny huvudregel om avräkning vid utmätning, karenstid för snabblån samt fler åtgärder mot oseriösa kreditgivningsföretag.

Försvåra bedrägerier

Antalet anmälda bedrägerier har ökat kraftigt den senaste tiden. Bedrägerier används alltmer av gängkriminella för att finansiera köp av narkotika, vapen och nya brottsupplägg. Brottsvinsterna från bedrägerier bedöms vara i nivå med dem för narkotika. I dag går det snabbt att genomföra digitala transaktioner och det finns ett behov av att försvåra bedrägerier, inte minst mot grupper eller individer som är särskilt sårbara.

Ett verktyg för att komma åt bedrägerierna är att möjliggöra en fördröjning av transaktioner och flera banker erbjuder nu sparkonton med en sådan funktion. Vi menar dock att bankerna, genom lagstiftning, bör vara skyldiga att erbjuda konton med fördröjning av transaktioner. Vi menar vidare att bankernas finansiella ansvar vid bedrägerier bör skärpas genom arbetet med EU:s nya betaltjänstdirektiv eller vid behov genom svensk lagstiftning med engelsk förebild. Bankerna måste även arbeta för att minimera hur deras tjänster används i andra kriminella sammanhang, exempelvis med betaltjänster som underlättar vid betalning av narkotika.

Vi uppmanar regeringen att utvärdera implementeringen av Bankföreningens och bankernas frivilliga åtgärdspaket mot bedrägerier och överväga behovet av ny lagstiftning.

Bekämpningen av ekonomisk brottslighet, penningtvätt och skatteflykt är av central betydelse för att motverka systemhot mot vår demokratiska samhällsstruktur. Denna brottslighet undergräver välfärdsstaten, fräter på tilliten och hotar seriösa aktörer på marknaderna. De här typerna av brott är även nära knutna till annan kriminalitet, inom såväl organiserad brottslighet som arbetslivkriminalitet. Enligt nya beräkningar från ESO omsätter den kriminella ekonomin i Sverige minst 352 miljarder kronor varje år. Brottsvinsterna beräknas uppgå till omkring 185 miljarder kronor. Ekobrottsmyndigheten använder nu själv 352 miljarder som den nya uppskattningen. Regeringen bör komma med ytterligare åtgärder som gör det svårare för de kriminella som i dagsläget använder företag som ett verktyg för att begå brott. Bland annat regeringen se över skarpare revisionskrav för att minska penningtvätt och genomföra en översyn av hur fler brott ska kunna leda till näringsförbud, överväga andra insatser för att minska penningtvätt och annan ekonomisk brottslighet. Därutöver bör regeringen utforska om det finna andra tekniska upplägg som skulle kunna uppnå likartade resultat, exempelvis samkörning av myndigheters dataregister. Regeringen bör även se över om fler brott ska leda till näringsförbud, ställa högre krav på personlig inställelse och höja kravet på minsta aktiekapital. Regeringen måste även göra en översyn av de branscher där ekonomisk brottslighet och penningtvätt är särskilt framträdande, såsom banker och kreditinstitut, bygg- och infrastrukturprojekt, fastigheter, finansmarknaden, neobanker och välfärdssektorns privata alternativ. Regeringen måste även följa upp Skatteverkets rapportering om hur neobanker utnyttjas för penningtvätt

De insatser på området som hittills har skett har riktat in sig på att den EU-gemensamma lagstiftningen ska omfatta fler branscher och att myndigheter ska samarbeta i brottsförebyggande och brottsbekämpande syfte. I det arbetet behövs en ständig utvärdering av befogenheter. Det är även viktigt att se hela kedjan av aktörer, där exempelvis växelkontorens roll bör belysas mer och ytterligare åtgärder eventuellt vidtas. Därtill är det motiverat att skärpa straffen för penningtvätt och skattebrott, i syfte att förstärka den avskräckande aspekten och att förtydliga hur samhällsskadlig den kriminaliteten är Vi vill införa en ny straffnivå för synnerligen grova ekonomiska brott och skärpa maxstraffet från sex till tio år. Ekobrottsmyndigheten bör ges möjligheter att

använda bättre verktyg och arbetsmetoder. Möjligheten att inrätta en nationell insatsstyrka mot ekobrott bör utredas.

Utökad skyldighet att ta emot kontant betalning

Digitaliseringen av betalningar har gått snabbt i Sverige och allt färre betalningar sker kontant. Det finns flera fördelar med att allt fler transaktioner sker digitalt idag. Möjligheten att betala med kort eller Swish innebär minskade kostnader och en ökad flexibilitet för både konsument och näringsidkare och det har till exempel möjliggjort obemannade butiker på landsbygden. Den minskade kontanthanteringen försvårar också penningtvätt och innebär en ökad trygghet för personalen i exempelvis restaurangbranschen och handeln.

Samtidigt medför den långtgående digitaliseringen en sårbarhet för samhället. Den digitala betalningsinfrastrukturen är mer sårbar för cyberangrepp och bedrägerier. Det är därför viktigt att skapa redundans i betalningssystemet, där möjligheter att betala utan tillgång till internet kan vara en lösning. Även kontanter är därför viktiga ur ett beredskapsperspektiv. Det är ytterst statens ansvar att infrastrukturen för betalningar fungerar också i händelse av krig och kris.

Möjligheten att använda kontanter är särskilt viktig för vissa grupper i samhället, såsom äldre och personer med funktionsnedsättning, som inte har samma möjligheter att använda digitala betalningsmedel och som är mer utsatta för bedrägerier.

I den beslutade kontantpropositionen (prop 2025/26:199 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt) finns flera brister. Regeringen reglerade en skyldighet för livsmedelsbutiker och apotek med fysiska försäljningsställen som har bemannad kassa att ta emot kontanta betalningar, att konsumenter ska kunna göra kontantinsättningar i hela landet och att det ska finnas behovsanpassade tjänster och i övrigt lämpliga tjänster för växelhantering och dagskasseinsättning för företag. Vi socialdemokrater tillstyrker regeringens förslag. Den föreslagna lagstiftningen avseende livsmedelsbutiker och apotek blir dock i första hand normativ eftersom livsmedelsbutikerna redan i dag till 97 procent accepterar kontanter liksom en stor andel av apoteken.

Vi menar att det finns behov av fler åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt. Att begränsa skyldigheten att ta emot kontanter till apotek och livsmedelsbutiker är enligt vår mening en för snäv avgränsning. Regeringen avvisade helt Kontantutredningens förslag om att utöka kontantplikten till att omfatta offentligrättsliga tjänster. Vi menar att det finns betydande skäl för att utreda detta

vidare. En utredning bör därför se över om, och i så fall med vilken avgränsning, vissa offentligrättsliga tjänster bör omfattas av den skyldighet som nu föreslås för livsmedelsbutiker och apotek och hur en sådan reglering kan utformas. När ny lagstiftning med krav på skyldigheter att ta emot kontanter nu har införts är det dessutom rimligt att denna åtföljs av en lämplig tillsynsmekanism. För de som saknar betalkonto eller lever i digitalt utanförskap måste det vara möjligt att kunna sköta privatekonomiska åtaganden som att betala räkningar och ta emot utbetalningsavier. Sedan Kassagirot lades ned 2022 har möjligheten att betala räkningar kontant begränsats kraftigt. Enligt Riksbankens senaste betalningsrapport är det endast möjligt på 32 platser i landet, om man inte är kund i en specifik bank, att betala räkningar kontant. Regeringen bör därför utreda förutsättningarna för hur denna möjlighet kan utökas.

Kontanthantering är dock inte oproblematiskt. Rån och andra tillgreppsbrott har visserligen minskat i takt med den minskade användningen av kontanter men fortfarande är det kontanter som oftast används vid olagliga transaktioner eftersom digitala transaktioner alltid lämnar spår. Det är ett sätt för kriminella att tvätta pengar. Det bör därför införas en beloppsgräns för kontanta betalningar.

Samtidigt som åtgärder vidtas för att stärka kontanternas funktionssätt måste också samhället sträva efter att fler ska kunna vara inkluderade även på den digitala betalmarknaden. Regeringen bör initiera ett utvecklingsarbete i syfte att hitta lösningar för digital inkludering på betalningsmarknaden.

För att säkra kontanternas ställning i samhället krävs att hela kontanthanteringskedjan fungerar. Infrastrukturen måste fungera för de företag som tar emot kontanter. En vital del av denna infrastruktur är transporten av sedlar och mynt. I nuläget hotas denna del av kontantkedjan på grund av bristande konkurrens bland värdetransportörerna. Under andra halvåret 2025 påbörjade Bankomat AB att sköta kontantförsörjningen till sina uttagsautomater i egen regi, vilket i praktiken innebar att storbankernas kontroll och inflytande över kontantinfrastrukturen ökar. Dessvärre såg vi under sommaren 2025 exempel på att kontantförsörjningen inte fungerat och att det var svårt att ta ut kontanter på många ställen i Sverige. Haveriet i kontantfrågan kom tyvärr inte som en överraskning. Aktörer som Riksbanken har länge flaggat för att för den sårbara situationen i kontantkedjan. Det krävs en utvärdering av krisen för att detta inte ska kunna hända igen. Mot denna bakgrund av detta är det också rimligt att regeringen

också lämnar förslag på hur bankernas respektive offentlig sektors ansvar för att upprätthålla värdetransporterna i kontantkedjan kan regleras.

I dag är de största bankerna skyldiga att erbjuda möjligheten att ta ut kontanter och sätta in dagskassor i ett avståndsbaserat system. Den utredning, Tryggad tillgång till kontanter, som presenterades 2018 och låg till grund för denna lagstiftning föreslog dock inte att tjänsten insättning av kontanter skulle omfattas. Utredningen framhöll dock vikten av att servicen i form av insättningsmöjligheter på bankkonto upprätthålls av bankerna för att säkerställa att privatpersoner kan använda sig av kontanter när det uppstår ett sådant behov. Utredningen konstaterade också att kontanter är ett s.k. lagligt betalningsmedel som därför fortsatt bör kunna användas för att göra insättningar på bankkonto. Utredningen framhöll att det vid en utveckling mot en avsevärd försämring av tillgången till tjänsten insättning av kontanter för privatpersoner kan finnas skäl för lagstiftaren att återkomma med förslag om att också denna tjänst ska omfattas av liknande krav som gäller för tjänsterna uttag och insättning av dagskassor. Mot bakgrund av att den nuvarande lagstiftningen nu har varit i kraft fullt ut i flera år finns det anledning att utvärdera och utreda ifall det finns anledning att i lag reglera bankernas ansvar för att erbjuda tjänsten insättning av kontanter i syfte att stärka kontanternas ställning.

Vissa personer och företag upplever problem med att öppna och behålla betalkonton i bankerna vilket bland annat uppmärksammades i Betalningsutredningen (SOU 2023:16, utredningen lämnade också förslag på området. Enligt betaltjänstlagen har dock konsumenterna rätt till ett betalkonto med grundläggande funktioner förutsatt att konsumenten är bosatt inom det europeiska samarbetsområdet (EES), och att det inte strider mot penningtvättslagen eller att det finns andra särskilda skäl. Bristande kundkännedom är det vanligaste skälet till att bankerna nekar eller säger upp konton. Att ha ett fungerande liv i Sverige utan ett betalkonto är dock i praktiken omöjligt. Regeringen bör utreda möjligheten att förtydliga lagstiftningen så att bankerna, utan att åsidosätta kraven i penningtvättslagen, kan möjliggöra för fler att erhålla bankkonto med grundläggande betaltjänster. Detta skulle också kunna inbegripa en översyn av problematiken som många föreningar har att upprätta bankkonton och att emot betalning via betaltjänsten Swish.

Mikael Damberg (S)

Eva Lindh (S)

Linnéa Wickman (S)

Ilan De Basso (S)

Joakim Sandell (S)

Ingrid Andreae (S)

Sarkis Khatchadourian (S)